

Varannan vecka-rapporten

Inledning

Varannan vecka-rapporten är en oberoende rapport och kartläggning av familjer som lever det så kallade varannan vecka-livet i Sverige. Det vill säga, föräldrar som inte bor och lever tillsammans men som har gemensamt ansvar för barnen som bor och vistas under olika tak. Rapporten är framtagen av Happy Parents AB som driver Varannan Vecka-appen.

Innehåll

Inledning	2
Innehåll	3
Förord	4
Det här är varannan vecka-familjerna	5
Så definierar vi målgruppen	5
Om barnfamiljer och andelen växelvis boende	5
Varannan vecka i folkbokföringen	7
Separationer vanligaste orsaken till varannan vecka-familjer	7
Internationellt	7
Varför väljer man varannan vecka-boende?	8
Ska man hålla ihop för barnens skull?	8
Hur mår barnen i varannan vecka-familjen?	9
Sverigekartan	10
Varannan vecka-föräldrarna	11
Mående	11
Sammanfattning	13
Jämställdhet	14
Sammanfattning	15
Boende och ekonomi	16
Sammanfattning	17
Vardagsliv	18
Sammanfattning	19
Slutsatser av rapporten	20
Tips	21
Slutnoter	22

Förord

I vårt arbete med Varannan Vecka-appen ser vi att varannan vecka-familjerna ökar snabbt i antal och är en pågående normalisering av hur "familjen" också kan leva och se ut. Med rapporten vill vi uppmärksamma denna dolda familjekonstellation som är en konsekvens av ökad jämställdhet och som ger barnen tillgång till alla sina viktiga vuxna även om kärleksrelationen mellan föräldrarna inte längre lever. När skilsmässorna vanligtvis problematiseras och skuldbelägger föräldrar, vill vi med rapporten visa på att varannan vecka-livet är en positiv utveckling för barnens och föräldrarnas välmående efter en separation. Genom forskning vet vi att barnen i varannan vecka-familjen generellt mår bättre, i de fall föräldrarna kan och vill samarbeta, än de barn som växer upp med en ensamstående förälder eller i en kärnfamilj med hög konfliktnivå. Det är dags att varannan vecka-familjen blir en självklar del av normen jämte den traditionella kärnfamiljen. Att varannan vecka-familjernas behov och livsstil bejakas som något positivt istället för något problematiskt. Först då får barn full tillgång till båda sina föräldrar också i samhällets ögon. Den här rapporten är för varannan vecka-barnen och deras samarbetande viktiga vuxna.

Linda Ljunggren Syding
VD och grundare

Om statistiken

Rapportens utgörs av ett urval av tillgänglig statistik kopplat till varannan vecka-livet, särboende föräldrar, delad vårdnad av barn och skilsmässor. Det bör dock förtydligas att delar av statistiken är framtagna för flera år sedan vilket gör det svårt att förmedla en tillförlitlig bild av nuläget för dessa familjer. Allt material i Varannan vecka-rapporten kan man med fördel läsa ihop med ytterligare statistik som ligger utanför rapporten.

Det här är varannan vecka-familjerna

Så definierar vi målgruppen

Det finns i stort sett lika många sätt för barn att bo på som det finns separerade familjer. Sedan början av 1980-talet har utvecklingen gått från att i princip alla barn bodde med sina mammor till att många barn har två hem och bor med båda sin föräldrar efter separationen. Det är en av de största förändringarna för barns boende de senaste fyrtio åren. En viktig och positiv utveckling för både barn och vuxna.

Den här rapporten är om och för dessa barn och deras familjer. Det vill säga alla de familjer där barnen bor lika mycket hos båda föräldrarna (50/50) eller nästan lika mycket (60/40, vilket motsvarar ungefär torsdag - söndag varannan vecka). Vi benämner den här gruppen som varannan vecka-familjer eller familjer med växelvis boende.

Om barnfamiljer och andelen växelvis boende

I Sverige finns 1,2 miljoner familjer med barn under 18 år. Familjerna ser olika ut. Vanligast är kärnfamiljer som utgör 70 procent av alla barnfamiljer. Resterande 30 procent, det vill säga omkring 360 000 barnfamiljer, utgörs främst av två olika alternativ vad gäller barnens boendeform: Barnet har antingen två hem och bor växelvist hos båda sina föräldrar eller så bor barnet mer hos en förälder, oftast mamman, och har umgänge med sin andra förälder.¹

Det finns flera olika undersökningar, bland annat från SCB, Försäkringskassan och Folkhälsoinstitutet som rör just hur många procent av barn som bor växelvis.² Sammantaget visade utredningarna att andelen barn som bor växelvis utgörs av omkring 35-40 procent av alla barn som inte lever i en kärnfamilj. Uppskattningsvis bor omkring 200 000 barn i Sverige växelvis med båda sina föräldrar.³

Uppskattningsvis bor omkring
200 000 BARN
 växelvis med båda sina föräldrar.

Att siffran varierar mellan olika undersökningar kan delvis bero på hur undersökningarna är genomförda, exempelvis genom att frågorna formulerats lite olika. Det finns också en skillnad mellan mammors och pappors upplevelser av hur ofta barnen var hos dem och i vilken utsträckning de tog ansvar för barnet. Ett exempel är att 27 procent av mammorna uppgav att barnet bor växelvist, medan papporna uppgav 36 procent på motsvarande fråga.⁴ Samma obalans mellan könen går att utläsa från svaren gällande var barnet bor; "bor alltid hos mig" respektive "bor alltid hos den andra". Det är många fler som svarat att barnet alltid bor hos dem än tvärtom, vilket kan bero på en överskattning av hur ofta barnet bor hos dem och vilket ansvar de själva tar.⁵

Bland nyseparerade är växelvis boende vanligare vilket stämmer väl överens med att allt fler barn börjar bo växelvis. Med andra ord är den nya normen bland nyseparerade föräldrar att ge barnen tillgång till båda sina föräldrar genom växelvist boende. I SCB-studien Jämställt föräldraskap framgick att föräldrar som var nyseparerade vid tiden för rapporten hade 43 procent barn som bodde växelvis. I den liknande undersökningen från Försäkringskassan framgick att hela 50 procent av alla barn till nyseparerade föräldrar bodde växelvis.⁶

I Sverige förväntas antalet barn som bor växelvis öka ytterligare framöver, eftersom hälften av alla föräldrar som nyligen separerat väljer växelvis boende för sina barn.

Växelvis boende är dock fyra gånger vanligare hos barn med svensk- än utlandsfödda föräldrar. Av förskolebarnen med särlevande föräldrar bor 27 procent lika mycket hos båda föräldrarna, men över hälften har någon form av boende hos båda. I Sverige förväntas antalet barn som bor växelvis öka ytterligare framöver, eftersom hälften av alla föräldrar som nyligen separerat väljer växelvis boende för sina barn.⁷

Det växelvisa boendet för barn har ökat inom alla åldersgrupper även om det skiljer sig åt mellan barn i olika åldrar. I åldersgruppen 6-9 år bor 40 procent växelvist medan endast 24 procent bor växelvist i åldern 16-17 år.

Enligt Regeringens utredning Fortsatt föräldrar från 2011, så finns det också vissa skillnader mellan boende för pojkar och flickor. Exempelvis bor 53 procent av pojkarna men bara 39 procent av flickorna växelvist i åldersgruppen 6-9 år. När barnen är yngre syns ingen sådan skillnad mellan pojkars och flickors boende och mönstret är inte heller lika tydligt då barnen blir äldre. Av detta verkar alltså pojkar ha bättre tillgång till båda sina föräldrar än flickor i samma ålder.⁸

Mot bakgrund av att utredningen är över tio år gammal finns goda skäl att anta att siffran för växelvis boende för år 2023 är högre än 35-40 procent, som tidigare har nämnts. Det är sannolikt närmare 45-50 procent som utgörs av barn i icke-kärnfamiljer.⁹

Varannan vecka i folkbokföringen

Trots att Sverige har en lång och gedigen erfarenhet och historia av offentliga register och informationsinhämtning om samhället finns idag inget register som har tydlig koll på barns boende.

Folkbokföringsuppgifter hos Skatteverket ska enligt lag ange var en person bor och har sin "dygnsvila" men för ett stort antal barn saknas dessa uppgifter. Det är helt enkelt inte möjligt för barn att i lagens mening bo med båda sina föräldrar då barnet inte kan vara folkbokfört på två ställen. Det leder till att information om barns levnadsvillkor blir bristfällig. Det leder i sin tur att barn har svårare att få sina rättigheter av båda sina föräldrar tillgodosedda.

För endast cirka 60 procent av barnen stämmer folkbokföringen överens med var barnet mestadels faktiskt bor. Detta är anmärkningsvärt eftersom de flesta analyser om hushållens sammansättning och situation m.m. baseras på barnets folkbokföring. De allra flesta fall där folkbokföring inte överensstämmer med var barnet bor mest, är då barnen bor växelvis. Förutom ökningen av växelvist boende är statistiken kring barn i varannan vecka-familjer likartad med relativt små förändringar från år till år och är överlag bristfällig.¹⁰

Vi anser att det är hög tid att anpassa dagens folkbokföringsregister så att det bättre avspeglar verkligheten. Barn i varannanvecka-familjen har rätt att bo hos båda sina föräldrar – även i Skatteverkets ögon. Denna snabbt ökande gruppen barn har särskilda rättigheter och behov som ska respekteras och tillgodoses. Så länge de inte syns i statistiken försvåras detta. Syns man inte finns man inte.

Separationer vanligaste orsaken till varannan vecka-familjer

Separation är den klart största orsaken till att börja leva varannan vecka-liv. Dock uppstår varannan vecka-familjer även utan att föräldrarna har haft en föregående kärleksrelation. Under 2021 var totalt 58 892 barn med om att deras föräldrar separerade.¹¹ Andelen barn som varit med om en separation är lägst bland de nyfödda barnen, 3 procent, och högst bland 4- och 5-åringarna (4,2 procent).¹²

Statistik visar även att separationens omständigheter (till exempel varför man valt att separera samt sociala- och ekonomiska förutsättningar) påverkar valet av boendeform och föräldrarnas inställning till växelvis boende.¹³ Det här påverkar också hur samarbetet och kommunikationen mellan föräldrarna ser ut i den nya vardagen.

Internationellt

I de flesta europeiska länder är det främst resursstarka föräldrar som valt växelvis boende. Att ha dubbla inkomster och hög utbildningsnivå (framför allt som pappa) har varit vanligare i familjer med växelvis boende än där barnen bara bor hos en av föräldrarna. Forskning visar att det finns sociala skillnader i olika familjetyper även i Sverige. Exempelvis är det fler barn i kärnfamilj och i växelvis boende som har högutbildade föräldrar än bland de som bor enbart med en förälder. Annan svensk data visar att boendeformen också är mindre vanlig bland familjer där föräldrarna är i den lägsta inkomstkategorin.¹⁴

Växelvist boende ökar i många länder i världen, men Sverige beräknas ligga i toppen.

Jämförelser mellan andelen barn med växelvist boende i olika länder får dock göras försiktigt, eftersom definitionerna av boendeformen skiljer sig åt. I svenska studier har växelvist boende oftast definierats som att barnet bor halva tiden med respektive förälder medan internationella studier även inkluderar barn som bor 30 procent av tiden hos en förälder i kategorin.¹⁵

Varför väljer man varannan vecka-boende?

I Socialstyrelsens rapport om växelvist boende ingår en kvalitativ empirisk studie där cirka 100 särlevande föräldrar har delgett sina erfarenheter om barnets växelvisa boende och sammanhörande frågor som samarbete och ekonomi.¹⁶ En majoritet av dessa föräldrar har berättat om att växelvist boende kan fungera och vara en bra lösning för både barn och föräldrar. Däremot uppges det att de negativa skrifterna om växelvist boende i media, skapar osäkerhet kring huruvida man har gjort rätt val i sin lösning.

I de fall där växelvist boende fungerar bra finns också utrymme för flexibilitet. Föräldrarna kan hjälpas åt att hitta lösningar som passar barnen och dem själva och de behöver inte strikt hålla sig till varannan vecka-principen. Studien visar även många exempel på föräldrar som haft barnens bästa i fokus och där man ansträngt sig för att sätta sina egna behov och konflikter åt sidan. Man anstränger sig för att samarbeta och på olika sätt skapa en bra situation för barnen, exempelvis genom närliggande bostäder och att ställa upp för varandra vid sjukdom etc. Flera föräldrar uppger även att man har börjat med växelvist boende direkt efter separationen, även när barnen varit små. Det har man bland annat löst genom att anpassa lösningarna, exempelvis genom täta byten mellan föräldrarna.¹⁷

Ska man hålla ihop för barnens skull?

Forskning visar att barn mår dåligt, både fysiskt och mentalt på kort och lång sikt, om de tvingas leva i spänningsfältet mellan två föräldrar som inte mår bra tillsammans och har många konflikter med varandra. Konflikterna behöver inte alltid ha karaktären av öppet krig. Det kan också handla om brist på tillit, fultolkning av det som sägs, utfrysning, strunta i överenskommelser, nedvärderande omdömen och mycket mer. För barn är dessa konflikter väldigt svåra att leva med och hantera. Det skapar en långvarig skadlig stress. Det viktiga är att barnen skyddas från långvariga och djupa konflikter.¹⁸

Hur mår barnen i varannan vecka-familjen?

Många föräldrar känner skuld och skam över separationen. Många är oroliga för att man förstör sina barns barndom och att man skadar dem för livet. Som väl är visar forskning att även fast många barn upplever sina föräldrars separation som en påfrestande och sorglig livshändelse mår de flesta barn (och föräldrar) bra igen när det gått en tid.

Det som är avgörande för barns välmående på kort och lång sikt är föräldrarnas förmåga att avsluta sin egen kärleksrelation och fokusera helt på att bygga ett nytt sorts föräldrateam. Helst ett team där barnet har lika tillgång till båda sina föräldrar. På så sätt är barnet skyddad ifrån att förlora relationen till en av sina föräldrar, vilket var vanligare under 60-, 70- och 80-talet då få barn bodde växelvist med båda sina föräldrar. Barn vars föräldrar klarar övergången från kärnfamilj till varannan vecka-familj mår i allmänhet bra, såvida föräldrarna kan och vill samarbeta, nästan lika bra som barn i kärnfamiljer.

I en svensk avhandling från 2019 intervjuades tjugo barn mellan nio och sjutton år om sina erfarenheter av att bo växelvis. Barnen beskrev själva flyttande som negativt men upplevde att deras relationer till föräldrarna var varmare och närmare än när föräldrarna bott tillsammans. De beskrev hur de nu gjorde mer saker tillsammans med föräldrarna och fick mer uppmärksamhet av dem. I en av studierna undersöktes barnens inflytande över sitt boende och författaren fann att detta var förknippat med barnens välbefinnande. Även de yngre barnen hade strategier för att få föräldrarna att lyssna på dem. När barnen saknade inflytande och deras boende styrdes av millimeterrättvisa mellan föräldrarna upplevde barnen det som mycket påfrestande.¹⁹

Sverigekartan

- Av alla familjer i Sverige är sju av tio kärnfamiljer, medans tre av tio familjer utgörs av en ensamstående förälder eller en så kallad ombildad familj.
- Under 2021 var totalt 58 892 barn (0-17 år) med om att deras föräldrar separerade.²⁰
- Det är vanligast med ett eller två barn i familjen! Det gäller i mer än åtta av tio familjer.²¹ Men antalet barn skiljer sig åt mellan olika familjetyper. I kärnfamiljer är det vanligast med två barn och i familjer med en ensamstående mamma eller pappa är det vanligast med ett barn. I ombildade familjer är det ungefär lika vanligt med ett och två barn.

30%

Andelen tvåbarnsfamiljer är lägst i Pajala. Här utgörs 30% av alla barnfamiljer av två barn.

2,7%

Det län där lägst andel barn (0-17 år) vars föräldrar separerade under 2021 var Jönköpings län och Västerbottens län med 2,7 % vardera.²³

4,1%

Det län där högst andel barn (0-17 år) vars föräldrar separerade under 2021 var Gävleborgs län med 4,1 %.²²

52%

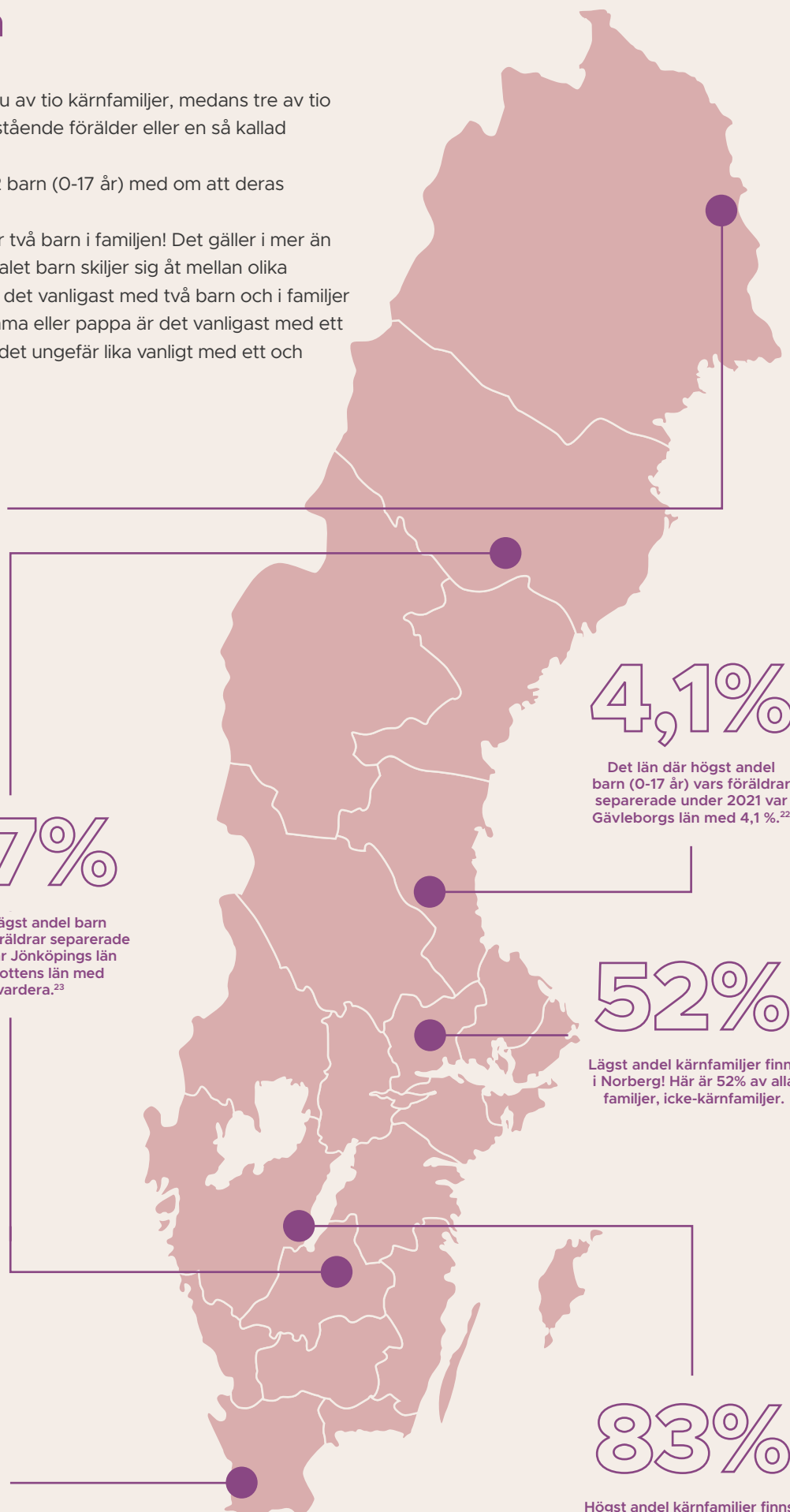
Lägst andel kärnfamiljer finns i Norberg! Här är 52% av alla familjer, icke-kärnfamiljer.

52%

Andelen tvåbarnsfamiljer är högst i Lomma. Här utgörs 52% av alla barnfamiljer av två barn.²⁵

83%

Högst andel kärnfamiljer finns i Habo! Här är 83% av alla familjer, kärnfamiljer.²⁴

Varannan vecka-föräldrarna

Vi vet numera att barnen generellt mår bra av ett varannan vecka-boende. Hur påverkas då föräldrarna och hur ser livet som varannan vecka-förälder ut?

Mående

Vad säger forskningen?

Det finns ingen officiell statistik om hur särlevande föräldrar mår och få undersökningar har gjorts som kan ge en tydlig bild av svaret. En svensk studie tyder dock på att varannan vecka-föräldrar mår bra. I alla fall bättre än ensamstående som inte delar ansvaret om barnen med den andre föräldern.²⁶ I studien fick föräldrar uppskatta sin livskvalitet utifrån kriterier som arbete, ekonomi, fritid och hälsa samt förmågan att påverka sin livssituation. Föräldrarnas tillfredsställelse med sin hälsa, sociala och ekonomiska situation följde samma mönster. Föräldrar med ensamt ansvar för sina barns vård var minst nöjda och de i kärnfamiljer var mest nöjda.

För många barn och föräldrar är separationen en kris. I forskning ser man att välbefinnandet i familjerna är som lägst i samband med själva separationen men att de så småningom återhämtar sig när man också förstår att separationen leder till nya möjligheter och effekter. Hur föräldrarna mår påverkas förstås av hur väl föräldrarna kan komma överens och hantera barnen och ekonomin under och efter skilsmässan.²⁷

Den som tar beslutet att bryta upp mår ofta bättre snabbare än den som blir lämnad vanligtvis gör. Privatekonomin, vänskapsrelationer, fysisk hälsa, mental hälsa och självförtroende spelar också en stor roll för hur snabbt man återhämtar sig efter en separation. Kvinnor förvaltar generellt bättre flera av dessa faktorer, dock inte privatekonomin, varför kvinnor oftare har en snabbare återhämtning och generellt bättre mående i varannan vecka-livet.²⁸

En belgisk studie visade att mammor med barn som bodde växelvis var mer engagerade i sociala aktiviteter utanför hemmet och hade ett bättre socialt nätverk, jämfört med dem som hade barnen boende hos sig på heltid.²⁹ För männen kunde inga skillnader påvisas. Studier har visat att ensamstående mödrar, såväl i Sverige som i andra europeiska länder, löper ökad risk för ekonomiska bekymmer, stress i vardagen och arbetslöshet.³⁰ Såväl ensamstående mammor som pappor utan eller med sporadiskt umgänge har ökad risk för både fysisk och psykisk ohälsa.³¹

Det största hotet mot varannan vecka-föräldrarnas välmående och därmed deras barn är konflikterna som uppstår i det lilla och stora bland särlevande föräldrar.

Både intressekonflikter och värderingskonflikter blir extra tuffa att lösa när man har gemensamt ansvar för barnen men de bor och lever under olika tak. Vårdnadstvisterna har också ökat lavinartat sedan 2006 och inget trendbrott är i sikte.³² Den främsta orsaken till detta är att det saknas tidigt stöd till föräldrar efter en separation.³³ Ungefär 20 000 föräldrapar söker årligen hjälp hos sin kommun för samarbetsamtal som syftar till att få hjälp att nå och hålla överenskommelser om barnen.³⁴

Det är sannolikt så att föräldrar som har barnet växelvis boende och delar ansvaret för sitt barn med varandra, har ett lyckligare liv och är mer benägna att engagera sig i sitt barn och bilda trygga relationer, vilket också bidrar till att deras barns psykiska hälsa är god.

Hur påverkas föräldrarna?

Det är sannolikt så att föräldrar som har barnet växelvis boende och delar ansvaret för sitt barn med varandra, har ett lyckligare liv och är mer benägna att engagera sig i sitt barn och bilda trygga relationer, vilket också bidrar till att deras barns psykiska hälsa är god. Samtidigt så berättar de varannan vecka-föräldrar, både män och kvinnor, som Varannan Vecka har intervjuat, om sina känslor av sorg, skuld och misslyckande men också av lättnad, personlig utveckling, frihet och glädje. När den första turbulenta tiden hanterats finns det större utrymme att ta hand om sig själv och hitta den balans som kan vara svår att uppnå i kärnfamiljen. Föräldraskapet blir mer jämställt och plötsligt finns det tid för hobbyer, karriär, vänner etc.

Samtidigt uppger föräldrarna att de ofta känner skuld för att de utsatt sina barn för en separation och det krångliga med att flytta varje vecka. Det finns också en stor oro för att barnen långsiktigt ska påverkas negativt av varannan vecka-livet. Att man till viss del övergivit sina barn och missar hälften av deras uppväxt. I en undersökning från 2013 svarade nästan 80 procent av föräldrarna att de känner skuld för något. Allra mest skuld verkar föräldrar känna för att ge sina barn tillräckligt mycket tid (32%).³⁵

Många föräldrar berättar dessutom om skammen och det misslyckade de känner inför att inte leva upp till idealet om kärnfamiljen. Hur de kan mötas av attityden att det är synd om barnen när föräldrarna har satt sina egna behov före barnets. Varannan vecka-föräldrar lever på sätt och vis ett dubbelliv där de ena veckan förväntas vara superföräldrar för att i nästa vecka leva singelliv. De tycks generellt uppleva avsaknad av tillhörighet till någon etablerad och accepterad livsstil eller samhällsgrupp.

Vad säger varannan vecka-föräldrar?

“Jag är en varannan vecka-förälder. En förälder som på ett sätt känner sig misslyckad som inte kunde ge barnen en “standardfamilj”. Vi separerade när barnen var 4 och 6 år gamla och är fortfarande goda vänner, vi vill göra det så bra som möjligt för barnen trots att det blev som det blev. Det är jag stolt över”

“För mig handlar det inte om att jag inte vill ha barnen hemma eller att jag inte längtar efter dem. Men det är skönt att slippa laga middag varje dag, kunna se på tv på kvällen, sova på natten utan att bli väckt och kunna ta mig iväg i tid på morgonen utan diskussioner om frukt, frukost och klädval. Det blir mindre stress ena veckan och bättre tålamod och uthållighet andra veckan”.

Vad säger barnpsykologen?

Skuld som känsla fyller en viktig funktion enligt barnpsykologen Malin Bergström:

"Skuld är en svår känsla. Den krånglar till vår tankeverksamhet. Den är inte så "ren" – man vet inte omedelbart hur man ska agera efter den. Å andra sidan är den viktig. Den vässar oss, gör att vi blir bättre. Den är en påminnelse om att man måste försöka lite till, att man inte ska slappna av helt. Känslan skuld fyller därmed en viktig funktion i föräldraskapet men självklart ska känslan inte dominera eller ta över. Mängder med studier och undersökningar över de senaste 40 åren visar entydigt att det inte är separationen i sig som utgör det största hotet mot barnens välmående. Det är nivån av konflikter mellan föräldrarna och brister i samarbetsförmågan som riskerar att påverka barnen negativt."

Sammanfattning

Forskning antyder att varannan vecka-föräldrar mår bättre än de som har ensamt ansvar över sina barns vård. Både barn och föräldrar upplever även separationen som en kris, men välbefinnandet ökar i takt med tiden och de nya möjligheter och effekter som separationen leder till. Det största hotet gentemot varannan vecka-föräldrars välbefinnande är konflikterna som kan uppstå mellan föräldrarna. Vårdnadstvisterna har ökat sedan 2006 och den främsta orsaken tros vara att det saknas tidigt stöd till föräldrar efter en separation. Många föräldrar vittnar också om känslor som skuld och skam gentemot såväl barnen samt de attityder som finns i samhället kopplat till idealet om kärnfamiljen.

Forskning visar att kvinnor i kärnfamiljer fortfarande tar större ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete än män.

Jämställdhet

Vad säger forskningen?

Forskning visar att kvinnor i kärnfamiljer fortfarande tar större ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete än män. De tar ut mer av föräldraförsäkringen och lägger mer tid på att ta hand om barnen. I hemmet är det främst kvinnor som städar, lagar mat och tvättar medan män klipper gräset, tar hand om bilen och sköter ekonomin. Kvinnors omsorgsarbete tycks påverka dem mer negativt än män.³⁶

Statistik visar också att barn efter separationer till största delen bor hos sina mammor (47 % av alla barn i varannan vecka-familjer), vilket innebär att mödrar tar det största ansvaret för barnen efter separationen i många familjer.

Samtidigt har framväxten av växelvist boende den politiska utvecklingen kring barn och jämställt föräldraskap att tacka. Sverige har en lång tradition av familjepolitik med uttalade jämställdhetsmål när det gäller föräldraskap och yrkesliv. Exempel på det är den svenska föräldraförsäkringen som varit könsneutral sedan 1974. Att Sverige har statligt subventionerad barnomsorg och möjligheter för alla föräldrar att vara hemma med sjuka barn underlättar också ett jämställt föräldraskap.

Sedan början av 2000-talet har det offentliga politiska målet varit att påverka föräldrar att dela föräldraledigheten lika. Under 2010-talet har allt fler pappor tagit ut föräldradagar och Sverige är rankad 1 i världen över länder där kvinnor har bäst chanser för ett jämställt arbetsliv. Föräldraledighet och goda möjligheter till barnomsorg är två viktiga faktorer för förstaplatsen.³⁷ Omständigheten att fler pappor tar ut föräldradagar under barnets första två år är också en faktor som sannolikt ligger bakom ökningen av antalet barn som bor växelvist. Ju mer tid pappor "investerar" i relationen med sina barn desto mer naturligt är det att ta ansvar för halva barnets uppväxt om en separation blir aktuell.³⁸ Sannolikt är det också en fråga om ett större socialt tryck på pappor att ta ansvar för sina barn som har bidragit till den tydliga ökningen av växelvis boende i Sverige. Åren 1984/85 bodde endast en procent av barnen växelvist jämfört med idag då omkring 35-40 procent av alla barn bor växelvis.³⁹

Hur påverkas föräldrarna?

Det är rimligt att anta att den svenska familjepolitiken och fokus på jämställdhet har spelat en roll för svenskarnas attityder kring pappors engagemang i sina barns liv. Men vad innebär egentligen växelvist boende för jämställdheten mellan föräldrar? Jo, en hel del visar det sig. Växelvis boende är ju en helt jämlik form av föräldraskap eftersom föräldrarna de facto tar hand om barnen hälften av tiden var. Ansvar för mat på bordet, läsläsning, packa träningsväskan, borsta tänder, gå på föräldramöten och köpa present till pedagogerna ligger på den förälder där barnet bor den veckan eller de dagarna. Det gör att pappor kan, eller måste, kliva fram och ta större ansvar. Forskning visar också att barn i växelvist boende är sällsynt nöjda med relationerna till sina pappor.

Vad säger barnpsykologen?

"För mig är jämställdhet mellan vuxna ointressant. Jag är intresserad av vad som gynnar barn. Och att ha föräldrar som är jämställda innebär att barnets viktigaste förebilder visar vad som är möjligt för män och kvinnor. Det påverkar barnets självbild som flicka eller pojke. Men allra viktigast för mig som barnpsykolog är att barnet får tillgång till ett engagerat föräldraskap från båda sina föräldrar. Ur ett barnperspektiv är det därför positivt att papporna tar ut mer föräldraledighet och tidigare investerar i den viktiga relationen till barnet."

Malin Bergström, Barnpsykolog

Sammanfattning

Varannan vecka-boende är i teorin ett jämställt upplägg, men kvinnorna tar, i större utsträckning, mer ansvar än män med anledning av att barn efter separation till största delen bor hos sina mammor. Barnpsykologisk forskning visar att barn som bor växelvis i allmänhet mår bra och har liknande resurser i sin familj som barn i kärnfamiljer. Många föräldrar vittnar också om att de får en utökad familj med fler engagerade släktingar och nära vänner. Där kärnfamiljen fungerar mer som en isolerad ö för endast den närmaste familjen, blir varannan vecka-livet en öppen plats som samlar flera viktiga vuxna kring barnen i deras respektive båda hem.

Boende och ekonomi

Vad säger forskningen?

Vardagslivet för varannan vecka-föräldrar kan till stor del påverkas av hur nära föräldrarna bor varandra och siffror visar att barn med separerade föräldrar har fått ett allt kortare avstånd till den förälder de inte bor tillsammans med. År 2015 hade vart tredje barn mindre än 2 km till sin andra förälder. I rapporten *Bo nära eller långt bort?* beskrivs hur det geografiska avståndet mellan barn och förälder har förändrats sedan 1975. Andelen som bor mindre än 2 km mellan varandra har ökat från 18 procent 1975 till 32 procent 2013.⁴⁰

En del varannan vecka-föräldrar går steget längre och löser boendet för barnen genom så kallad "Birdnesting". Barnen bor då kvar varje vecka i föräldrarnas tidigare gemensamma hem och föräldrarna flyttar in och ut varannan vecka. Boendeformen trendar i västvärlden, främst bland medelklassfamiljer och en engelsk undersökning indikerar att 11 procent av separerade föräldrar har testat Birdnesting.⁴¹

En del varannan vecka-föräldrar går steget längre och löser boendet för barnen genom så kallad "Birdnesting". Barnen bor då kvar varje vecka i föräldrarnas tidigare gemensamma hem och föräldrarna flyttar in och ut varannan vecka.

Det är för tidigt att säga om Birdnesting faktiskt är bättre för barnen eller deras föräldrar än andra boendeleverantörer vid separationer. Det saknas forskning och undersökningar kring ämnet och det råder delade meningar bland experter.⁴²

Vardagslivet färgas av den privatekonomiska situationen och varannan vecka-föräldrar har det generellt sett tuffare ekonomiskt. En inkomst, i stället för två, ska täcka fasta avgifter för boendet i kombination med fritidsaktiviteter, kläder och lek och det är därför extra utmanande att kunna spara ihop en buffert. Den som bor ensam med barn får räkna med att betala tusentals kronor mer än de som lever två vuxna tillsammans och delar på utgifterna. Det är dyrt att betala för ett boende som ena veckan nyttjas fullt och andra veckan står delvis tomt. Föräldrar berättar om rädslan inför att barnen inte ska vilja vara hos dem lika mycket om de inte kan erbjuda egna rum och en hög levnadsstandard. Detta gäller särskilt kvinnor som fortfarande är de som drar det kortare ekonomiska strået efter en separation. En undersökning från Novus på uppdrag av Länsförsäkringar, där 2500 föräldrar med barn under 18 år deltog, bekräftar bilden. 40 procent av männen tjänar över 30 000 kronor i månaden i jämförelse med 22 procent av kvinnorna. Fler än en av tio kvinnor (13%) tjänar dessutom mindre än 20 000 kronor i månaden.

Kan underhållsbidraget reglera de ekonomiska skillnaderna när barnet bor växelvis? När barnet bor ungefär lika mycket hos båda sina föräldrar så kallas det växelvist boende och det finns ingen ekonomisk underhållsskyldighet gentemot den förälder som har det sämre ekonomiskt. Enbart ifall det är mycket stor skillnad mellan föräldrarnas ekonomi kan den som har det bäst ställt behöva bidra till att barnen får en likartad levnadsstandard hos respektive förälder. Den med sämst ekonomi kan inte heller räkna med underhållsstöd från Försäkringskassan vid växelvist boende eftersom vardera föräldern anses bidra till barnets försörjning.

Barnet är bärare av flera ekonomiska incitament och blir därför ofta en spelpjäs i konflikter som snarare handlar om ekonomi än vad som är bäst för barnen, till exempel barnbidrag, bostadsbidrag och flerbarnstillägg. Sedan 2018 är dessa bidrag till viss del delningsbara i syfte att dämpa konflikter om barn efter en separation.

Vad säger barnpsykologen?

“För varannan vecka-föräldrar och deras barn blir vardagspusslandet betydligt enklare att hantera, när bostäderna ligger nära varandra. För barnet är det också viktigt att få tillgång till båda sina föräldrar efter en separation, som ju blir lättare när föräldrarna bor nära varandra. Vad gäller Birdnesting som boendeform är jag mer skeptisk. Det här är ett sätt att försöka skydda barnen från verkligheten och vad en separation faktiskt är. Något som kan bli förvirrande och i förlängningen hotar barnens välmående. Att tillsammans med sina föräldrar möta utmaningar, som till exempel att lämna det gemensamma familjehemmet, ger barnen träning och viktiga verktyg för att som vuxna bättre kunna hantera och möta motgångar i framtiden. Jag tror det också kan ha negativ påverkan på föräldrarnas egna möjligheter att komma över separationen. Att kunna gå vidare, må bra och skapa sina egna liv.”

Malin Bergström, Barnpsykolog

Hur påverkas föräldrarna?

Ekonomi är ofta en stor källa till konflikter mellan föräldrarna. De lämnas ofta ensamma att försöka komma överens och även i de fallen där det är uppenbart stora skillnader mellan föräldrarnas ekonomiska situation. Sedan bidragen till viss del blivit delbara sedan 2018 har det dessutom resulterat i att den med sämst ekonomi sannolikt får mindre statligt stöd. Är det rimligt att den som tjänar mer får tillgång till hälften av bidraget endast på grund av de växelvisa boendet?

Sammanfattning

Distansen mellan särlevande föräldrar har minskat och var tredje barn hade år 2015 mindre än 2 km till sin andra förälder. En del varannan vecka-föräldrar går steget längre genom så kallad Birdnesting, som innebär att föräldrarna flyttar in och ut från det tidigare gemensamma hemmet varannan vecka i stället för barnen. Det finns idag inte tillräckligt med forskning om huruvida Birdnesting faktiskt är bättre för barnen eller deras föräldrar som boendeform än övriga alternativ och det råder delade meningar bland experter. Varannan vecka-föräldrar har det generellt sett tuffare ekonomiskt än samlevande föräldrar, då en inkomst ska täcka alla fasta boendeavgifter i kombination med utgifter kopplade till barnet. Det finns heller ingen ekonomisk underhållsskyldighet vid växelvist boende och föräldrar lämnas ofta ensamma att lösa den ekonomiska biten vilket också ofta blir en källa till konflikter.

En del varannan vecka-föräldrar som Varannan Vecka har intervjuat uppger att nya sorters storfamiljer, där vänner och andra varannan vecka-familjer ingår, har bildats tack vare livsstilen.

Vardagsliv

Vad säger forskningen?

Vardagslivet för varannan vecka-föräldrar utgörs till stor del av ett kontrastrikt dubbelliv. Barnveckor respektive barnfria veckor skapar förutsättningar för olika livsstilar. Det är ett liv som å ena sidan ställer krav på struktur och effektivitet men å andra sidan ger utrymme för större frihet och självförverkligande. Det finns idag ingen, eller ytterst lite, aktuell forskning som lyfter fram varannan vecka-föräldrar enskilt och deras livsstil. Men en del varannan vecka-föräldrar som Varannan Vecka har intervjuat uppger att nya sorters storfamiljer, där vänner och andra varannan vecka-familjer ingår, har bildats tack vare livsstilen. Det kan handla om att de firar högtider, åker på semestrar och äter söndagsmiddagar tillsammans. De barnfria veckorna ser olika ut, där tiden exempelvis kan fyllas med vänner, jobb, dejting eller träning.

Samtidigt uppger varannan vecka-föräldrar att det är svårt att dejta när man lever varannan vecka-livet, eftersom man bara är tillgänglig hälften av tiden. Det kan därför ta längre tid att bygga upp en relation och vara svårt att veta när det är lämpligt att introducera en ny partner inför barnen.

Hur påverkas föräldrarna?

Det är rimligt att anta att varannan vecka-föräldrar vill passa på att såväl träna och kurera sina hobbyer som att dejta under barnfria veckor. Detsamma gäller matvanorna där egenveckorna kan kännetecknas av yoghurtmiddag och snabblunch vid datorn i jämförelse med barnveckorna som innebär en fylld kyl och frys.

Den här kontrastfyllda vardagen är dyr och drabbar en redan ekonomiskt ansträngd grupp. Varannan vecka-föräldern betalar fullpris för ett gymkort, en streamingtjänst eller hobbykurs, men nyttjar i de flesta fall tjänsten i fråga varannan vecka – hälften så mycket. Varannan vecka-föräldrar som Varannan Vecka har intervjuat vittnar om ett samhälle där aktörerna inte har anpassat sig till målgruppen eller rent utav förbisett den.

Vad säger varannan vecka-föräldrar?

“Samhället och företag gör sällan anpassningar för att möta behoven hos oss som lever varannan vecka-liv. Var är träningskortet för oss som bara kan träna varannan vecka? Matkassen för familjer som är olika många olika veckor? Vi köper gärna tjänster och produkter som “kärnfamiljen” men vi kan ju såklart inte betala fullt pris och utnyttja hälften.”

Med hänsyn till hur många som lever varannan vecka-livet i Sverige är det märkligt att inte fler aktörer har identifierat målgruppens särskilda behov och önskemål, vilket också går i linje med den bristfälliga forskningen på området. Gymkedjor och matkassaföretag såväl som försäkringsbolag och banker borde rimligtvis se fördelen med att utveckla sitt erbjudande, i takt med att gruppen växer sig större och större.

Vad säger barnpsykologen?

Barnpsykologen Malin Bergström om dubbellivet som varannan vecka-förälder:

“Du fortsätter vara förälder på heltid efter skilsmässan, även om barnet bor hos dig på deltid, halvtid eller inte alls. Du är alltid ett nav som barnets liv snurrar kring”

Barnpsykologen Malin Bergström om när och hur det är lämpligt att introducera en ny partner till barnen:

“Alla föräldrar får rådet att vänta. Men vad betyder vänta? Det viktigaste i mina ögon är att man introducerar sin partner på ett sätt som låter barnet styra eller i alla fall påverka kontakten. Behöver barnet mer tid på sig? Behöver man växla mellan att ses ihop och att “bara” vara förälder? Man får tänka på att barn visar hur de påverkas indirekt – inte med väl valda ord. Man måste helt enkelt ha barnets perspektiv i huvudet. Det är inte det lättaste när man är förälskad. Och därför är det extra viktigt att aktivt koppla på pannloben i de lägena. Bra att också komma ihåg att barn läser av oss känslomässigt. Det går alltså inte att dölja att man är förälskad. Därför ska man inte introducera sin nya partner som en “kompis”. Har man lust att göra det är det antagligen för tidigt att hen träffar barnen.”

Sammanfattning

Varannan vecka-livet kan för många innebära ett kontrastfyllt liv. Det är ett liv som å ena sidan ställer krav på struktur, planering och effektivitet men som å andra sidan ger utrymme för större frihet och självförverkligande. Samtidigt vittnar varannan vecka-föräldrar om ett samhälle där aktörer varken är anpassade efter eller har sett fördelen i att uppvakta målgruppen. Varannan vecka-föräldrar är i grunden generellt sett mer ekonomiskt ansträngda och tvingas därtill betala fullpris för tjänster som enbart nyttjas till hälften som exempelvis gymkort och streamingtjänster.

Slutsatser av rapporten

- 1 I de fall föräldrarna kan och vill samarbeta så ger växelvis boende barnen de bästa förutsättningar till god hälsa och nära kontakt med båda sina föräldrar efter en separation.
- 2 För barnens skull är det bättre att man skiljer sig och slutar bråka, i stället för att hålla ihop till varje pris och därav leva med ständiga konflikter. En separation kan krävas för att kunna ta hand om barnen på bästa sätt i framtiden.⁴³
- 3 Skuld känslorna kan å ena sidan göra varannan vecka-föräldern snäppet bättre men känslan ska inte vara förhärskande över tid. Såvida föräldrarna kan samarbeta så mår både föräldrar och barn bättre av varannan vecka-livet än som ensamstående med allt ansvar för barnet.
- 4 Att varannan vecka-föräldrar bor nära varandra underlättar vardagen och livspusslet för alla efter en separation. Testa gärna Birdnesting under en övergångsperiod men för både barnens och föräldrarnas skull gör ni klokt i att upprätta varsitt boende på sikt.
- 5 Även om ni rent juridiskt inte har någon underhållsskyldighet mot varandra om barnet bor växelvis, är det bäst för barnet att få en likvärdig levnadsstandard hos er båda. Principer om fördelning av kostnaderna för att täcka barnets behov kan utgå från er respektive ekonomiska förmåga, snarare än att allt måste delas lika.
- 6 Det behövs betydligt mer forskning och tillförlitlig statistik på varannan vecka-familjer för att vi bättre ska förstå och kunna göra anpassningar och erbjuda relevant hjälp till varannan vecka-familjer.
- 7 Barnen i varannan vecka-familjer har mycket att vinna på att livsstilen normaliseras. Fördomarna om att varannan vecka-familjen är ett misslyckande där föräldrarna är mer egoistiska och inte sätter barnen i fokus påverkar dem negativt. Föräldrarnas civilstånd säger ingenting om deras personligheter, föräldraförmåga eller förutsättningar att tillgodose barnens behov av trygghet, kärlek och gemenskap.
- 8 Företag, utbildningsinstitut och idrottsföreningar har mycket att vinna på att bejaka målgruppen varannan vecka-familjer och anpassa produkter och erbjudanden utifrån den specifika livsstilen.

Tips för varannan vecka-föräldrarna

- 1 Var bjussig och generös mot din medförälder**

Vi vet att föräldrakonflikter skadar barnen, så gör ditt yttersta för att undvika dem. Välj dina fighter och håll överenskommelser för att bygga tillit och välvilja till varandra över tid.
- 2 Etablera rutiner och planera samarbetet**

Vi vet att barnen mår bättre av stabilitet och rutiner som håller över tid. Etablera nya rutiner och strukturera upp samarbetet tillsammans i ett planeringsverktyg, exempelvis Varannan Vecka-appen. Var bjussiga med info till varandra om vad barnet är med om och upplever under den egna barnveckan.
- 3 Låt era olika styrkor ta plats**

Tillåt varandra att använda era respektive styrkor i föräldraskapet. Respektera att ni är olika och att ni kan tycka olika eller gilla olika. Olikheter gynnar barnen och det egna föräldraskapet blir mer fokuserat och närvarande om man är sig själv och gör saker man gillar.
- 4 Positiva stunder med barnet**

Skapa positiva stunder tillsammans med barnet som är frikopplat från statusen på er förälder- eller kärleksrelation. Tala aldrig illa om varandra inför barnet och lyft istället den andres bra egenskaper, även om du känner annorlunda.
- 5 Ta hand om dig och om varandra**

För att orka vara känslomässigt närvarande och tillgänglig för barnet behöver ni prioritera att ta hand om er själva och stötta varandra när någon har det motigt eller tufft. För både ert och barnets skull.
- 6 Håll strukturen**

Grunden för föräldrateamet är att ni båda älskar ert barn och vill vara engagerade i barnets liv. Ännu viktigare är såklart att ert barn behöver och älskar er båda. Precis som alla andra relationer kommer er föräldrelation att ha toppar och dalar och förändras över tid. Övergripande överenskommelser som boendescheman, ekonomiska uppgörelser och en struktur för hur ni kommunicerar skapar stabilitet och förutsägbarhet för ert barn och er själva.
- 7 Om ni inte vill/kan ha kontakt**

Håll er strikt till era gjorda överenskommelser, scheman och uppdelningar. Minimera kommunikationen och acceptera att ni har olika sätt att vara föräldrar. Det är ok. Förhåll dig till din medförälder som du skulle göra till en kollega du har svårt att komma överens med. Att ändra på någon annan är svårt, bättre att fokusera på vad man själv kan göra och förändra för att påverka situationen i en positiv riktning för barnet.

Slutnoter

- 1 Källa: SCB: Barn och familjestatistik 2021 <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnads-233-mm4,233-forhallanden/barn-och-familjestatistik/pong/statistiknyhet/barn--och-familjestatistik-2021/>
- 2 Bland annat SCBs undersökning Jämför föräldraskap & Försäkringskassans enkät studie, båda från 2010
- 3 SOU 2011:51, Särlevande utredningen
- 4 SOU 2011:51 s. 146
- 5 SOU 2011:51 s. 146
- 6 SOU 2011:51 s. 147
- 7 SOU 2011:51 Särlevandeutredningen, s. ?
- 8 SOU (EV SOU 2011:51?)
- 9 Källa: CHES
- 10 SOU 2011:51 Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull
- 11 https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0102__LE0102F/LE0102T32N/
- 12 SCB, Barn- och familjestatistik 2020, se länk i sammanställningen
- 13 SCB, rapporten Barn, föräldrar och separation Utveckling under 2000-talet
- 14 SOU 2011:51
- 15 Källa: CHES
- 16 Socialstyrelsen. (2004). Växelvis boende. Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans, s. 20
- 17 Socialstyrelsen, Växelvis boende – att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans, 2004, s. 23.
- 18 Bergström, Skiljas med barn
- 19 Berman R. (2019). Barns röster om växelvis boende. Vardagsliv, familjepraktiker och nära relationer. Avhandling vid Institutionen för Socialt Arbete. Göteborgs Universitet.
- 20 https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0102__LE0102F/LE0102T32N/table/tableViewLayout1/
- 21 <https://scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/barn-och-familjestatistik/pong/statistiknyhet/barn--och-familjestatistik-2021/>
- 22 https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0102__LE0102F/LE0102T32N/table/tableViewLayout1/
- 23 https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0102__LE0102F/LE0102T32N/table/tableViewLayout1/
- 24 <https://scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/barn-och-familjestatistik/pong/statistiknyhet/barn--och-familjestatistik-2021/>
- 25 <https://scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/barn-och-familjestatistik/pong/statistiknyhet/barn--och-familjestatistik-2021/>
- 26 (Bergström, Fransson, Hjern, Köhler, & Wallby, 2014)
- 27 CHES, Växelvis boende - ett socialt experiment eller trygghet för barnen?, Malin Bergström, Emma Fransson, Anders Hjern
- 28 Wadsby, Marie (1993) Children of Divorce and Their Parents, Doktorsavhandling Linköping
- 29 (Botterman et al., 2015)
- 30 (Cooper et al., 2008; Fritzell & Burstrom, 2006), (Bakker & Karsten, 2013, (Fokkema, 2002; Fritzell et al., 2012; Zabkiewicz, 2010)
- 31 (Peacey & Hunt, 2008; Ringbäck Weitof, 2003)
- 32 Domstolsverkets statistik om vårdnadstvister
- 33 SOU 2017:6 Se Barnet
- 34 MoFO statistik om samarbetsamtal
- 35 Vi Föräldrar-rapporten 2013
- 36 Jämställdhetsmyndigheten, Delmål 4: Jämn fördelning av det obetalda hem och omsorgsarbetet <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-4-jamn-fordelning-av-det-obetalda-hem-och-omsorgsarbetet/>
- 37 The Economist's "Glass ceiling index", 2022-05-07 <https://www.economist.com/graphic-detail/glass-ceiling-index>
- 38 Jämför statistik kring ökningen av antalet vårdnadstvister, SOU 2017:6 Se barnet, s. 140
- 39 SOU 2011:51 Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och samarbete för barnens skull, s. 110
- 40 Statistiknyhet från SCB 2015-06-25 9.30
- 41 UK study by Coop Legal Services
- 42 <https://www.bbc.com/worklife/article/20210804-birdnesting-the-divorce-trend-in-which-parents-rotate-homes>
- 43 Bergström, Skiljas med barn